

مه‌کته‌بی قورئان، ورده گوتاری رکا‌به‌ر

(ولامیکی هیمن بو ولامیکی تووره)

رزگار موکری

”

له ره‌وتیکی میژوویی به تاییهت میژووی گه‌لیکی وه‌ک کورد، که سیاسی‌ته‌که‌ی پتر دژ‌کرده‌وه بووه تا کرده‌وه، هه‌له‌ش کراوه و ره‌نگه‌ لیک حالی نه‌بوون و به هه‌له‌ لیک تیگه‌یشتن و ته‌نانه‌ت خیانه‌تیش ببیندری، که ده‌کری هه‌موو ئەم رووداوانه له به‌ستینی میژوویی خویاندا، خویندنه‌وه‌یان بو بکری و پاشان ده‌رسیان لی وهر‌بگیری و بکرینه‌ پله‌یه‌ک بو قوناغیک به‌ره‌وپیش چوون و ئیزن نه‌دان به دووپاته و چهند پاته بوونه‌وه‌یان.

“

پيويسته ئەوه بگوتري كه ئەم نووسراوهيه تهنيا بۆ ولام دانەوهى هينديك لهو باسانه كرا كه نووسهري بهريز كاك «مستهفا ئابيار» له ولامى وتاره ناماژه پيكراره كه دا نووسيوويه تى و خۆم له دووپات كردنهوهى باسه كانى وتارى پيشوو پاراست، ئەم وتاره ئەگەرچى به مەبهستى ولام دانەوه نووسراوه بهلام دهتوانى بهشى دووهه مى وتاره كهى پيشوو بيت.

دواى ئەوهى وتارى «مهكتەبى قورئان؛ بهرامبهريه گوتارى نهتوهه يى له چوارچيوهى ئيسلامى سياسىيى هاوچهرخدا» بلاو بۆوه، له يهك كى له سايته كانى سهري بهم جهرىانه، ولامى كى تووره له جوابى ئەم وتاره دا بلاو كراوه، ولامى كى كه له روانگه يه كى ئيدئولوژي كه وه و به نامانجى بهرى كردنى كاك ئەحمەد موفتيزاده و مهكتەبى قورئان له ههر ههله و به لاريدار و پيشتنيك و له بهرانبهردا، تاوانبار كردنى جهرىانى چهپ و نهتوهه يى، نووسراوو. له راستيدا ئەم جوړه ولام دانەوهه يه كه سهراپا تووره يى پيوه دياره، له پلهى يه كه مەدا نيشاندهرى رۆجى رهخه ههله نگرى نووسهريه

و پاشان دهتوانى نيشانهى روانگهى «تهجوزى» بوونى ئەنديشه يى دينى بيت كه ئەزقهزا راست كيشه يى سهريه كى له ژيانى كۆمهلايه تى و سياسى له گهله ئەم جوړه بير كردنهوهه ليره وه پيش دى: جوړيك بير كردنهوهه كه خوى به حهقيقه تى مولهق دهزانى و وهك باشترين ريگا بو ههر پرسىك، شىوازى خوى به تاكه چاره سهريه دهزانى، ئەم جوړه له بير كردنهوه كه بنه ماى ئيسلامى سياسى و دامه زراوه و دهسه لاته ئيدئولوژي كه كانه، رپى ديالوگ

و دانوستان زۆر چه توون و دژوار ده كهن. دياره ده كرى بگوتري له رهوتيكى ميژوويى به تايهت ميژووى گهليكى وهك كورد، كه سياسه ته كهى پتر دژكردهوه بووه تا كردهوه، ههلهش كراوه و رهنهگه ليك حالى نه بوون و به ههله ليك تيگه يشتن و تهنا نهت خيانه تيش بيندري، كه ده كرى هه موو ئەم رووداوانه له بهستينى ميژوويى خوياندا، خويندنه وه يان بۆ بكرى و پاشان دهريسان لى وهربگيرى و بكرينه پله يهك بۆ قۇناغيك بهروه ييش چوون و ئيزن نه دان به دووپاته و چه ند پاته بوونه ويان.

نه بوونى دهركيكى دروست له «ليكدانه وهى گوتار» (تحليل گفتمان)، گوتارى زال، ورده گوتار، گوتارى ركه بهري و سهريه و اتاكانى ئەم تيژوريه سياسىيه كه بنه ماى ئەم نووسراوه «پينچ لاپه ره ييه» پيك دينى، يهك له گرفته كانى نووسهري ولامه كه يه، كه واته پيويسته پيشتر له سهري ئەم واتايانه كووك بين، پاشان بيينه سهري باسى سهريه كى نووسهري ريزدار.

نووسهري هيزا
تووشى لى حالى نه بوون
بووه و گوتارى هاوبهش
و زالى
تيكه له كردوه،
له هيچ جيهه كى
وتاره كه دا
باسى ئەوه نه كراوه
كه موفتيزاده و
مهكتەبه كهى بوونه ته
هوى پيك نه هاتنى
گوتارى زال

ليكدانه وهى گوتار (تحليل

گفتمان)

گوتاره كان له كۆمهليك وانا، نيشانه و وشه پيك دينى كه به شيوه يه كى مانادار له گهله يه كترى له په يوه نديان ليكدانه وهى گوتار ئەم په يوه نديه ماناييه، ده دۆزته وه و ليكى ده داته وه (حقيقت، ۱۳۹۱، ۶۱۴)

گوتارى زال

ئه گهر گوتاريك بتوانى نيزامى مانايى خوى به نيسبهت داله كانى گوتاره كهى بسه لمينى و كۆمه لگا وه ريبگرى، ئەم گوتاره هيژمۆن

دهبیت و دهبیته گوتاری زال، واته کام هیژی سیاسی بتوانی به نیسبهت کیشهکانی کۆمهلگا بریار بدا، گوتاری هیژمۆن یا گوتاری زاله(مارش و استوکر، ۱۳۹۳، ۲۰۹)

ورده گوتار

ئهو گوتار یا گوتارانهی که له روانگهی کۆمهلگهوه نهیانتوانیوه ولام و ری چارهسهری گونجاویان بو پرسیار و قهیرانه کۆمهلایهتییهکان پی بیت و هیژمۆن نهبوون، بهلام وهک نیزامیکی مانایی جیاواز بوونیان ههیه و ئهگهری ئهوه ههیه له ئاکامی شکست یا ناکارامهیی گوتاری زالدا، هیژمۆن بن و جیی ئهم گوتاره زاله بگرتهوه(حقیقت، ۱۳۹۱، ۶۱۶)

گوتاری رکابه

گوتاریک که دهیههوی به کهلک وهرگرتن له نیزامی مانایی خوی گوتاری زال وهلاوه بنی و بوخوی هیژمۆن بیت (حسینی زاده، ۱۳۸۶، ۲۴)

گوتاری هاوبهش

گوتاریک که بهرههمی سازانی گوتاری زال و گوتاره رکهبهرهکانه له سهر «دالیک»ی هاوبهش له بهرانبهر گوتاری دژبهردا که له دۆخیکی دۆژمنانه (فضای تخاصم)دان. بو خویندنهوهی زیاتر لهو بارهیهوه پروانه(موکری، ۱۳۸۹، ۱۰۴-۹۸)

ههر له سهرهتای باسهکهوه نووسهری هیژا تووشی لی حالی نهبوون بووه و گوتاری هاوبهش و زالی تیکهه کردووه، له هیچ جییهکی وتارهکهدا باسی ئهوه نهکراوه که موفتیزاده و مهکتهبهکهی بوونهته هوی پیک نههاتنی گوتاری زال، که له بنهمادا ئهوه شتیکی ههلهیه که نووسهر پیداکره له سهر ئهوه، له حالیکدا

لهم وتارهدا نامازه بهوه کراوه که جیاپوونهوهی موفتیزاده له جهربانه کوردییهکان و تاک کهوتنهوهی بو دانوستان له گهل دهسهلات بووه هوی ئیزن نهدان به ساز بوونی گوتاری هاوبهش، گوتاریک که له سهر بنهمایهک له نیوان گوتاری زال و ورده گوتارهکاندا ساز دهپی. له دریژهدا نووسهر له چهند بهش دا رهخنهکانی پيشکesh دهکا، ئیمهش ههر له سهر ئهم بنهمایه، تیبینیهکان باس دهکهین و ههلهکانی راست دهکهینهوه.

۱

نووسهر، دهلی فوئیای چهپی ههیه و بی هیچ پهپوهندییهک، باسی ههر شتیک دهکا دهپهینیتتهوه سهر ئهو باسه که چهپ وای کرد و وا چوو، ئهوه له کاتیکیادیه ئهو باسانهی که له وتارهکهدا هاتوون هیچ پهپوهندییهکیان به چهپ و کۆمهلهوه نیه، سهرهراي ئهوه، وهک باس کرا تووشی لیک حالی نهبوون و ئالۆزییهکی سهیری مانایی و شیوازییه. شتهکه زور ئاشکرايه، له کوردستانی سالی ۱۵۷دا گوتاریکی سهرهکی که گوتاری نهتهوهیی بووه وهک گوتاری

له راستیدا
ئهم جوړه
ولام دانهوه به که
سهراپا توورهیی
پنوه دیاره، له پلهی
یه کهمدا نیشاندهری
رؤحی رهخنه ههلهنگری
نووسهره و پاشان
ده توانی نیشانهی
روانگهی «تهجویزی»
بوونی ئهندیشهی دینی
بیت

“

زال بوونی ههپوو، دوو ورده گوتاریش وهک گوتاری رکهبهری ئهم گوتاره زاله له مهیداندا بوون، ورده گوتاری چهپی مارکسیستی که کۆمهله نوینهراپهتی دهکرد و ورده گوتاری ئیسلامی سیاسی به نوینهراپهتی ئهمهدهی موفتیزاده و مهکتهبهکهی، ورده گوتاری چهپ له سهر زور خال له گهل گوتاری زال که گوتاری نهتهوهیی حیزبی دیموکرات بوو ریک بوون که گرینگترینیان خودموختاری بو کوردستان و ههبوونی یهک بهردهنگی هاوبهش بوو، وهک گوتاری

دژبەر، که ئەویش گوتاری ئیسلامی سیاسیی فەقاهەتیی کۆماری ئیسلامی بوو؛ بەلام وردە گوتاری مەکتەبی قورئان راست لە سەر ئەو خالەیی که دەیتوانی ببیتە هۆی پینک هاننی گوتاری هاوبەش، لەگەڵ گوتاری زالی دیموکرات لە سەر ئەو تەحلیلی که خومەینی و گوتارەکی دەتوانی پتر پارێزەری که لکه لە کانی ئەوان بیت ناتەبا بوو، کهواتە ئەوەی که گوتاریکی هاوبەشی کوردی لەو سەردەمدا پینک نەهات لە گەڵ نووسەر هاوارام، بەلام ئەو بە مانایە نییە که گوتاری زال بوونی نەبوو، گوتاری زالی کوردی بە هۆی رەکه بەرایەتی وردە گوتارەکان لە گەڵ

ئەم گوتارە زالە و پیمڵ نەبوون بە ساز کردنی گوتاری هاوبەش دژ بە گوتاری خومەینی، لە سەر ووی هەموانەو تەحلیلی هەلەیی موفتیزادە لە سەر پشت بەستن بە بەلێنەکانی خومەینی که بۆخۆی دەلی چوار رۆژ پێش سەرکەوتنی شۆرش بەلێنی پێی دابوو، نەیتوانی لە ساز کردنی گوتاریکی هاوبەشدا سەرکەوتوو بیت. ئەوەی که دەگوتری ئەو چەواشە کاریی میژوووییە، دەبی بگوتری که لانی کەم سی سەرچاوەی

جیاواز ئەو پشتراست دەکەنەو که موفتیزادە لە دیدارەکی هەیتەتی کوردی و تاران لە سنە، لە ژێر بەلێنەکانی دا، دوکتور حسین خەلیقی (لە وتووێژیکیی تلویزیۆنیدا)، عەبدوڵڵاحەسەنزادە (لە وتووێژیکیی تلویزیۆنیدا)، سارمەدین سادق وەزیری (وەزیری، ۱۳۸۶، ۹۶) که هەر سیکیان رەواپەتی شەوی پێش دیدارەکی هەیتەتی تاران و سبەینی دیدارەکی دەکەن و ئەو راستیە پشتراست دەکەنەو که موفتیزادە، بی لەبەرچاو گرتنی بەرژووەندی نەتەوویی لە

بەلێنەکانی شەوی پێشوی لادەدا و کەلین دەخاتە بەرەوی کوردییەو و خۆی وەک بەرەنگی سەرەکی تاران ناوێر دەکا و بە جیا دەکەوێتە وتووێژ لە گەڵ هەیتەتەکی، لە لایەکی دیکەو موحسین کەدیوەر لە کتیی (جفای جمهوری اسلامی بە احمد مفتی زاده متفکر نو اندیش و مبارز کرد اهل سنت) بە نامژە بە قسەکانی موفتیزادە لە دیداری رۆژی ۱۸ رپێندانی ۱۳۵۷، لە گەڵ خومەینی، دەلی که موفتیزادە سەنگەری خۆی لە گەڵ جیایخوێزەکان جودا دەکاتەو (کدیور، ۱۳۹۷، ۱۶)، که ئەم رەوتە بە هیندیک کردەوی نامەسئولانە بە

نیسبەت بزوتنەو کوردی و گوتاری زالی نەتەوویی درێژە پەیدا دەکا، تۆمەتی سەر بە ئەمریکا بوون دەداتە پال دیموکرات و سەر بە سۆقیەت بوونیش دەخاتە پال کۆمەلە، (لە نەواریکی کاسیت دا که بۆ رەد کردنەوی تۆمەتی دامەزراندنی پێشمەرگەیی موسلمان بۆ لایەنگرانی خۆی قسە دەکات، چەند جار ئەم تۆمەتی سەر بە ئەمریکا و شۆرەوی بوونە دووپات دەکاتەو) تۆمەتیک که راست ئەدەبیاتی کۆماری نوویی ئیسلامی بوو و تا ئیستاش رۆلەکانی کوردی پێ دەستبەسەر، زیندانی و ئێعدام دەکری.

دیارە وەک نووسەر دەلی، رووبەرۆو کردنەوی نەتەو و دین هەلەیهکی لۆژیکییە، راست وایە و نەتەو و ئایین ناگری وەک دژبەر لیبی برواندری، تەنانەت لە زۆر قونای میژوویی و لە زۆر ولاتدا ئایین تانویویتی بیتە یارمەتی ناسیۆنالیسم و تەنانەت وەک کەرەسە نەتەو ساز، یارمەتی بە گوتاری

رووبەرۆو کردنەوی نەتەو و دین هەلەیهکی لۆژیکییە، راست وایە و نەتەو و ئایین ناگری وەک دژبەر لیبی برواندری، تەنانەت لە زۆر قونای میژوویی و لە زۆر ولاتدا ئایین تانویویتی بیتە یارمەتی ناسیۆنالیسم

نه تهوه یی بگه یهنی، که گرینگترین وینه که ی ئیرانی سهرده می سهفهوی و کوماری ئیسلامیه که مهزه بی شیعه ده بیته بنه مای ناسیونالیسمه که یان و ئیسرائیل وهک دهوله تیکی ئایینی نه تهوه یی. به لام به داخوه نهوه ی له سهرده می شوږشدا له سهر دهستی مه کتبی قورئان و موفتیزاده رووده دا، دژایه تیی گوتاری زالی نه تهوه یی به پاساوی ئیسلامی سیاسی و هاوده نگی له گهل ئیسلامی سیاسی خومه یی لانیکه م بو ماوه یهک، که ئهز قهزا گرینگترین ماوه ی بزوتنه وه ی کوردی بوو، که ده بوو به گوتاری هاوبه شه وه دژ به ناسیونالیسمی مهزه بیی

هوه له وه بوو به یه که م له مپه ری ساز بوونی گوتاری هاوبه شی کوردی.

۳

سهرانسهری نووسراوه که ی نووسهر باس له کومه له و جه ریا نی چه په، که پیویسته ئاماژه بکری نه ئه م ولا مه و نه «وتاره پینج لاپه ره ییبه که» به ته مای نه وه نین، قه زا وه له سهر کیشه ی موفتیزاده و کومه له بکه ن، دیاره مه به ست لیکدانه وه یه کی کورت بووه له سهر ره وتی گوتاری سیاسی مه کتبه ی قورئان و په یوه ندیه که ی له گهل گوتاری نه تهوه یی که پیم وایه به رانه ر به م گوتاره

حیزی دیموکرات له سهر بنه مای مه زنتترین کیشه ی میژوویبی کورد که که لینی نه ته وه ییبه، دامه زرا و پتر له سی سال دوا ی دامه زرانی، له به رانه ر که لان گوتاری ده سه لاته کانی په هله وی و پاشان کوماری ئیسلامی بووه گوتاری زال

خومه یی رابوه ستی، نه وه له کاتیکدایه که «شیخ عیزه دین» ویرای نه وه یکه که سه کی ئایینی بوو، هزه ئایینیبه که ی نه بووه هوی بهر بهر که لینی بزوتنه وه ی نه تهوه یی و گوتاره سیاسیبه که ی له چوار چیوه ی که لان گوتاری نه تهوه یی، بی له بهر چاو گر تنی ئایین وهک که ره سه به کی دژ به م گوتاره شکلی گرت. دیاره کاک ئه حمده له نووسراوه و حه وله کانی باسی سرینه وه ی هه لا وار دنی مهزه بی، نه تهوه یی و چینایه تی ده کات به لام

نه تهوه ییبه بووه و ئه م گوتاره ی موفتیزاده بوته هوی خه ساری گه وه له و قوناغه دا. له راستیدا مه به ست له م لیکدانه وه یه شکاندنی هیچ که سایه تیه ک به تایهت ئه حمده موفتیزاده نیه، به لکو لیکدانه وه ی میژووه له سهر بنه مای گیرانه وه میژوویبیبه کان، گیرانه وه ی به شیک له میژوو که به خوشیه وه ئیستاش زور که س له خولقینه رانی ئه م میژوو له ژیاندا هن و باس له دیر و کیک و وا کون ناکری که پیویستی به

به لگه و لیکو لینه وه ی زور دژوار بیت. حه ول دان بو ساز کردنی بوتیک له کاک ئه حمده و پاشان په ره ستن و به ری کردنی له هر جو ره هه له و خراپ تیگه یشتنیک، راست ئورتودکس بیر کردنه وه یه و هاوشیوه ی نه و کاره یه که لایه نگرانی خومه یی کردیان و چل سه له خه لکی ئیرانی پی دهره تینن. پیمل بوون به هه له میژوویبیبه کان و داوا ی لیبور دن له کومه لگا و ها تنه وه سه ر رپازی خه لک و هاوته ریب بوون له گهل گوتاری زالی کوردی بو یارمه تی به خشین به ساز

بوونی گوتاری هاوبهش ئەو کاره به نرخه یه که یارانی موفتیزاده و سەرجه م لایه نه کان بو خزمهت کردن به گه له که بیان ده توانن بیکه ن، نه ک ده مارگرژی بی بنه ما و خو شاردنه وه له میژوو.

۴

گوتراوه که تهحه زوب ده توانی ده رفهت بیت و دهشتوانی مه ترسی بیت، که مه ترسیه کانی تهحه زوب له کوردستان پتر بووه چون ئەو حیزبانیه که هه ن له سەر بنه مای تایبه تمه ندییه کومه لایه تی و فرههنگییه کانی ولاتی خو بان پیک نه هاتوون. پیویسته

بگوتری که؛ حیزبی سیاسی به رهه می کولتور نییه، هه لبهت فرههنگ ده توانی بیته هوی چۆنیه تی هه لسو که وتی حیزب، به لام ناتوانی جو ری فرههنگ بیته هوی پیک هانتی.

حیزبی سیاسی له دهوری که لینه کومه لایه تییه کان (social cleavages) ساز ده بن (بشیره، ۱۳۸۱، ۹۸) حیزبی دیموکرات به هوی که لینی نه ته وه یی ساز بوو، که لینییک که سیاسه ته کانی نه ته وه سازی په هله وی و حه ول بو سرنه وه ی

ئهو جیاوازیه نه ته وه ییانه قوول ببوووه و له ئاکامدا ئەم حیزبه که حیزبیکی نه ته وه یی بوو شکلی گرت. کومه له وه ک حیزبیکی مارکسیستی که که لکه له ی چینه تییه هه یه به دهوری که لینی چینه تییه که به رهه می سیاسه ته کانی ده یی چلی په هله وی که «ئیسلاحتی نه رزی» گرینگترینیان بوو که له ئاکامیدا چینیکی شانشینی فه قیری به رهه م هینابوو، پیک هات، که واته کومه له ش به رهه می بارودوخیکی ئابووری بوو. مه کته بی قورئان وه ک جه ریانیکی سیاسی نه وه ک گروویکی

ته بلیغی ئایینی، به رهه می که لینی مه زهه بی بوو، که لینییک که پیش هاتنه سه رکاری ده وله تی نو بی مه زهه بی به سازبوونی گوتاری ئیسلامی سیاسی شیعه، که توانی، که لینی مه زهه بی که تا ئەو کاته ناچالاک (غیر فعال) بوو چالاک بکات، که واته مه کته بی قورئان وه ک جه ریانیکی سیاسی به رهه می که لینی مه زهه بی بوو. حیزبی دیموکرات له سه ر بنه مای مه نترین کیشیه میژوویی کورد که که لینی نه ته وه یییه، دامه زرا و پتر له سی سال دوی دامه زرانی، له به رانه ر که لان گوتاری ده سه لاته کانی په هله وی و پاشان کوماری ئیسلامی بووه گوتاری زال و ورده گوتاری مه کته به که ی کاک

”

حه ول دان بو ساز کردنی بوتیک له کاک ئەحمه د و پاشان په ره ستن و به ری کردنی له هه ر جو ره هه له و خراپ تیگه یشتنیک، راست ئورتو دکس بیر کردنه وه یه و هاوشینوه ی ئەو کاره یه که لایه نگرانی خومه ینی کردیان

“

ئه حمه د بووه گوتاری رکابه ری ئەم گوتاره زال ه، گوتاریک که سی لاوی جه ماوه ری له پشت بوو، چون له سه ر بنه مای گه وره ترین کیشه بان و بو چاره سه ری ده ردی میژووییان و ولامی داواکارییه کانیان حوزوری سیاسی و کومه لایه تی په یدا کردبوو. کومه له ش وه ک ورده گوتاری دیکه ی ساحه ی سیاسی کوردستان و پرای ئەوه یکه ته مه نیککی زور له دامه زرانی نه رویشتبوو، بووه حیزبی دووه می کوردستان. دیاره کاتیک حیزبییک له گه ل پیشوازی جه ماوه ری رووبه روو ده بی، نیشانه ی ئەوه یه که له سه ر بنه مای ژان و کیشه کومه لایه تییه کان دامه زراوه و ولامی بو پرسیاره کانی جه ماوه هه یه. ئەو ئیدعایه که ئەو حیزبان و به تایبهت حیزبی دیموکرات ریشه یان له خه لک و جه ماوه ردا نییه بی بنه مایه و ئەو راستییه فره اموش کراوه که موفتیزاده، دوی هه له میژوویییه کانی ئەو سه رده مه، له جیاتی داوای لیبوردنی کومه لایه تی و وه سل بوون

به گوتاری نه‌توه‌یی و دواى شکست هیئانی شه‌مس، برپاری ده‌ست هه‌لگرتن له سیاست ده‌دات، برپاریک که ئاکامی به‌ئسی سیاسی و دابران له کۆمه‌لگایه، ئه‌و کۆمه‌لگایه‌ی که به نیه‌بته قاره‌مانه‌کانی خو‌ی به ئه‌مه‌گه و به شه‌رفه‌وه نیویان ده‌بات.

ده‌گوتری (احزاب سکولار تلاشی در اخذ دال‌های شناور در گفتمان خود نکردند که این مسئله می‌توانست تأثیری جدی در شکل‌گیری گفتمان غالب داشته باشد)، ئه‌م رسته یا گوزاره‌یه دوو هه‌له‌ی شیوازناسانه و ته‌حلیلی تیدایه؛ یه‌که‌م ئه‌وه‌یکه له بنه‌ما دا هه‌یچ گوتاریک دالی

خز (یا شناور) وه‌رناگرئ، به‌لکو دالی خز (یا شناور) به‌شیکه له نیه‌بته‌ی مانایی گوتاریک که به پی‌بارودوخی کۆمه‌لایه‌تی و داواکاریه‌کانی کۆمه‌لگا، ده‌توانئ له‌و گوتاره‌دا مانایه‌کی هه‌بی و له گوتاریکی دیکه‌دا مانایه‌کی دیکه په‌یدا بکات. له‌راستیدا دالی شناور له په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل دالی ناوه‌ندیدا مانا په‌یدا ده‌کات و له‌و چواچیه‌وه ماناییه‌دا، واتا به‌خویه‌وه ده‌گرئ، بۆ وینه، عه‌داله‌ت له گوتاری ئیسلامی

سیاسیدا له په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل دالی ناوه‌ندی ئه‌م گوتاره‌دا و له چوارچیه‌وه ئه‌ده‌بیاتی سیاسی ئه‌و گوتاره‌دا که ئیسلامیه مانا په‌یدا ده‌کا، به‌لام عه‌داله‌ت له چوارچیه‌وه گوتاری مارکسیستیدا جیاوازی هه‌یه، چون له گوتاری مارکسیستی دا واتاکان له چوارچیه‌وه ئه‌ده‌بیاتی مارکسیستی دا مانا په‌یدا ده‌که‌ن، یا وه‌ک واتای «نظارت» له گوتاری کۆماری ئیسلامیدا له روانگه‌ی ورده گوتاری ریفۆرمخوازیه‌وه وه‌ک «استطاعی» و له ورده گوتاری بنه‌ماژوخوازیدا وه‌ک

«استصوابی» مانا ده‌کریته‌وه، (کسرابی، ۱۳۸۸، ۳۴۴)، دووهم ئه‌وه‌یکه گوتاری «غالب» یا زال له کوردستان بوونی هه‌بوو، که پیشتر کوتمان گوتاری نه‌توه‌یی حیزبی دیموکراته، که تا ئیستاش هه‌ر زال، ئه‌وه‌ی بوونی نه‌بوو گوتاری هاو‌به‌شه که به‌کیک له هۆکاره‌کانی شکل نه‌گرتنی ره‌فتاری نابه‌رپرسانه‌ی کاک ئه‌حمده له‌و سه‌رده‌مه‌دا بوو. به نیه‌بته حیزبی دیموکراتیش که گوتراوه حه‌ولی نه‌داوه په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل دینداران بگرئ، پیویسته ئامازه بگرئ؛ که حیزبی دیموکرات حیزبکی سیکۆلاره نه‌ دژه دین، ئه‌وه ئه‌و هه‌له ماناییه‌یه که به

داخه‌وه جه‌ریانه ئیسلامیه سیاسییه‌کان به‌رده‌وام چه‌ند پاته‌ی ده‌که‌نه‌وه و نایان‌ه‌وه‌ی له‌و شته ئاسانه‌هالی بن که سیکۆلاریزم یا عیلمانیه‌ت به مانای دژایه‌تی دین نییه به‌لکوو به مانای بروامه‌ند بوون به جیا بوونی دین و ده‌سه‌لاتداریتی یا دین و سیاسه‌ته، واته دین وه‌ک ئیدئۆلۆژییه‌کی موتله‌فخواز ناتوانئ بیته بنه‌مای سیاسه‌ت یا ده‌سه‌لاتداریتی که ریژه‌یی یا نیسییه. ئه‌وه‌ش که باوه‌رمه‌ند بوون به ئیسلام وه‌ک بنه‌مای

سیاسه‌ت و حکومه‌ت په‌سه‌ند نییه ده‌گه‌ریته‌وه بۆ روانگه‌ی کۆمه‌لگا، چون ئه‌م جوړه له دیانه‌ت به داخه‌وه له چه‌ند ده‌یه‌ی رابردوودا هه‌نده‌ی ئه‌زموونی تال بۆ کۆمه‌لگای به‌شهری هه‌بووه که ئه‌سته‌مه کورد و ئیرانی بیان‌ه‌وه‌ی دیسان به‌جوړیکی دیکه و له قالبیکی دیکه‌دا تاقیی بکه‌نه‌وه. ئیسلامی سیاسی کۆماری ئیسلامیه شیعه، ئیسلامی سیاسی ئه‌لقاعیده‌ی جه‌هادیه سوننی، داعیشی جه‌هادی-سه‌له‌فیه سوننی، ئیخوانی سوننی ... ئه‌و ئه‌زموونه

”

دیاره کاتیک حیزبیک له‌گه‌ل پیشوازی جه‌ماوه‌ری رووبه‌روو ده‌بی، نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه که له سه‌ر بنه‌مای ژان و کیشه کۆمه‌لایه‌تییه‌کان دامه‌زراوه و ولامی بۆ پرسپاره‌کانی جه‌ماوه‌ر هه‌یه

“

له سەر دەدەن. بە دنیاییشەوه ئەگەر هەلقولای کەلکەلەکانی کۆمەلگای نەبی، له لایەن ئەم خەلکەوه ئەو دەرڤەتە ی پێ نادری کە هێژمۆن بمینیتەوه، هەر وه ک چۆن ئەو دەرڤەتە ی بە مەکتەبی قورئان نەدا و نەک هێژمۆن، بەلکو له پلە ی دووی جەریانەکانی کوردستانیش دا نەبوو.

سەرچاوه کان

- بشیریە، حسین. (۱۳۸۱)، جامعه‌شناسی سیاسی ایران، تهران، نگاه.
- حسینی زاده، محمد علی. (۱۳۸۶). اسلام سیاسی در ایران. قم: دانشگاه مفید.
- حقیقت، سید صادق. (۱۳۹۱). روش شناسی علوم سیاسی. چاپ سوم، قم: دانشگاه مفید.
- صادق وزیری، صرم الدین. (۱۳۸۶)، ارتباطات متقابل چپ ایرانی و چپ کردستانی، تهران، فصلنام □ روژف، شماره ی ۴ و ۵.
- کدیور، محسن. (۱۳۹۷)، جفای جمهوری اسلامی به احمد مقتی زاده متفکر نواندیش و مبارز کرد اهل سنت، بی جا.
- کسرابی، محمد سالار. (۱۳۸۸)، نظریه ی گفتمان لاکلا و موفه ابزاری کارآمد در فهم و تبیین پدیده های سیاسی، تهران، فصلنامه ی سیاست، دوره ی ۳۹ شماره ی ۳.
- مارش، دیوید و جری استوکر. (۱۳۹۳). روش و نظریه در علوم سیاسی. ترجمه امیرمحمد حاجیبوسفی. چاپ هشتم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- موکری، رزگار. (۱۳۹۸)، گوتاری زال گوتاری هاو بهش، گوڤاری تیشک، ژماره ۵۲.

تالانەن کە حیکایەت لەو راستیە دەکەن کە دین یا ئیسلام هەر کاتیک بوو تە سیاسی، کارەساتی لێ کەوتوو تەوه، رەنگە دەیان مۆدیلی دیکە له ئیسلامی سیاسی پیشنیار بکری کە یەکیان مۆدیلی مەکتەبی قورئان بیت کە بی شک ئەویش دەبیتە سەرچاوه ی کارەساتیکی دیکە، له بنەمادا سیاسەتی ئیدئۆلۆژیک سیاسەتییکی مەترسیداره کە له میژووی مرقایەتیدا تەنیا یەک نمونە ی باشی نەبندراوه.

ئاگام

له ئاکامدا پێویستە ئاماژە بکری کە کیشە ی نووسەری ئەم وتارە نە دیندارییە نە کاک ئەحمەدی موفتیزادە و نە مەکتەبی قورئان، بابەتی ئەم لیکدانەوه یە، تەحلیلی رەوتیکی سیاسی-ئایینی له قوناغیکی میژوویی هەستیاردا یە و گێرناوه ی میژوو وه ک خو ی و پرای ریز بو هەر جوړه روانینیک، به تایبەت ئەگەر کۆمەلگای بریاری له سەر بدا. له بابەت ئەوه شهوه کە گوتاری نەتەوه یی، گوتاری زالە و دەتوانی هێژمۆن بی، میژووی هفتا سالی رابردوو شاهیدی ئەو راستییە یە و له داهاوتوشدا ئەوه جەماوەرن کە بریاری